

MÜHARİBƏ GÜNDƏLİYİ

Uşaqlardan uşaqlara Xocalı

VEMİN PİRİ

HAMIDAN ÇOX UŞAQLARI SEVƏR
MÜHARİBƏLƏR.
KİMİNİN ALNINDAN,
KİMİNİN GÖZÜNDƏN ÖPƏR.
TANRI DAHA TEZ
SEVDİKLƏRİNİ APARIR, DEYİRLƏR.
ALLAHIN ÖPÜŞÜDÜ,
BƏLKƏ, ELƏ BU GÜLLƏLƏR?!

Xocalıdayıq. Daha doğrusu, kəndlərində. Ordumuzun işğaldan azad etdiyi o müqəddəs torpaqlarda...

Xocalı – adı belə adamı vahiməyə salır. Uşaqılıqdan izlədiyimiz videolar, yazılar, şahid ifadələri Xocalını düşüncəmdə cəhənnəm bir məkan kimi formalaşdırıb.

Amma ayağımı o torpağa qoyandan əvvəlki düşüncələrim 180 dərəcə dəyişir. Yeni bir Xocalı yaradıram özümə. Bir yanda çaylar, bulaqlar, meşələr, dağ, cıgır – bura əməlli-başlı cənnət imiş ki... Heç bir rayonumuzun haqqını yemək istəməzdim, amma indiyə kimi gördüyüm ən gözəl yer buradır.

Bu cür cənnət torpaqda uşaq qətliamı niyə yaşansın axı?! Cənnət torpağı uşaq qanı ilə gübrələmək hansı düşüncənin məhsulu ola bilər? Vandalizm!

...Evlərə giririk. Bu evə isə tək girmişəm. Bilmirəm hansı düşüncə məni bu evə salıb. Bəlkə də, içimdə yatan vəhşi ruh oyanıb, qənimət istəyi məni o evə salıb. İnsanam da... Amma şair ruhum o vəhşinin nəfsinə yenilərək arxasınca addımlayır.

Otaqlardan birinə girirəm. Ortalığa dağılmış uşaq geyimləri və beşik. Uşaq otağı imiş. Stolda fotoalbom var. Vərəqləyirəm fotoları.

Bir anlıq ruhumdakı vəhşi yoxa çıxır. Hara gedib, bilmirəm. İndi Emin Piri ilə birgəyəm bu

otaqda və qarşımda albomdan mənə boylanan uşaq...

10-12 yaşlı olar uşağın. Şəkillər ancaq ona məxsusdur. Doğulandan bu yaşa kimi olan şəkillər. Bəlkə də, bu evdə ondan qabaq azərbaycanlı uşaq yaşamışdı –yaşı bizdən böyük, bizdən əvvəl doğulan, amma heç zaman böyüməyən bir uşaq...

Təkəm, uşaq çarpayısında oturub albomu vərəqlədikcə, bəlkə də, hönkürürəm, yadımda deyil.

Kvazimod kimi qışqırmaq istəyirəm evdə, bu uşaq otağında. Mən vəhşi deyiləm, insanam, hisslərim, duyğularım var...

Özümdən asılı olmadan qəribə duyğular yaşayıram. Qənimət, başqa heç nə gözümdə deyil, düşünürəm. Anıdan fikrim dəyişir. Xocalıda yaşayan uşaqların albomlarını yığmaq. Bacardıqca daha çoxunu.

Albomdakı şəkilləri götürürəm. Sonra digər evlərə girib uşaq olmuş evlərdə uşaq şəkillərini çantaya yığıram.

Xocalı – uşaq qətliamının yaşandığı yerdə erməni uşaqlarının şəkillərini yığmaq...

Necə də ağrılıdır...

Uşaqılıq xatirəsinin nə olduğunu yaxşı bilirəm. Bizimkilər yaşamasa da, o qaçaqçaqda uşaqılıq xatirələrini salıb itirsələr də. Bəlkə də, bəziləri xatirələrlə birgə torpağa qarışıb torpaq olsalar da. Azərbaycanın torpaq uşaqları...

Bir gün sülh dövründə o şəkilləri sahiblərinə qaytarmaq ümidilə... Bəlkə də, bir gün bizə, mənə bənzəyən kimsə olar o uşaqlar arasında... Bu jestlərdən sonra... Bəlkə də, dəyişənlər o böyüyən uşaqlar.

...Ətrafa minaatan mərmisi düşür. Amma digər evə də girirəm... Sonra digərinə...

Bütün çətinliklərə baxmayaraq, o albomların bəzisini müharibə bitənə kimi salamat saxlaya bildim. Özümdən çox o uşaqların xatirəsini qoruyurdum.

Tərxis olduqdan sonra o şəkilləri özümlə birgə gətirmişəm.

İndi düşünürəm: şəkillərini yığdığım o uşaqlar sağ-salamat qaça bildilərmidi?

Müqəddəs məktublar

Dünyanın ən müqəddəs məktubları idi o məktublar. İçindəki sevgi ən böyük sevgilərdən daha böyük, ən saf hisslərdən daha təmiz.

Bəli, dünyanın ən müqəddəs məktubları idi cəbhəyə göndərilən məktəbli məktubları.

Təminat gələrkən ən çox aradığımız, soruşduğumuz idi; – məktəbli məktubları var?

Bəlkə də, üstündə dava edərdik, mənə də çatsın deyə...

Özümde məktub olarkən belə, əsgərlərdə olan məktubları alır, onları da oxuyurdum. Arayırdım. Kim yazıb, görəsən, onlarda olan məktubları? Bir-bir baxırdım bütün məktublara. Bəlkə, birinci sinifdə oxuyan bacım qızından olar deyə. Bəlkə, dərs keçdiyim məktəbdən hansısa şagirdim yazar deyə.

Məktəbli məktubları yoxdursa, qalib müəllim də yoxdur.

Hər gün oxumaq istədiyimiz, hər gün yanımızda olmasını istədiyimiz məktublar, amma müəllifinin heç zaman bu odun-alovun içində yanımızda olmasını istəmədiyimiz...

O məktublar əlimdə olarkən o uşaqların əllərinin istiliyini hiss edirdim, oxuyarkən o sözlərdə onları görürdüm. Gülümsəyən, bir az dəcəl, amma saf uşaqları görürdüm o məktublarda.

Füzuli-Cəbrayıl istiqamətində olarkən almışdım bu məktubu. Sonra sol döşümdə olan, ürəyimin üstündə cibimdə gəzdirdim o mək-

tubu. Müharibə bitənə kimi. Ara-sıra palçıqlı günlərdə palçıq da oldu o məktub. Yox, yox, çirklənmədi, vətən torpağına qarışdı o məktub. Vətənləşdi o məktubdakı sözlər, sözlərdəki sevgi.

Tərxis olana kimi elə ürəyimin üstündə qaldı. İndi də evə gətirdiyim ən böyük qənimətdir o məktub. Ömrümün ən gözəl hədiyyəsi, müharibədə aldığım ən qiymətli mükafat. Yəqin ki, ömrümün sonuna kimi o məktubu ən böyük müharibə medalı kimi evimin bir köşəsində saxlayacam.

Hərdən düşünürəm, ətrafımıza düşən bu qədər mərmə, başımızın üstündən uçan güllələr. Məni qoruyan, bəlkə, o məktub idi? Qəlbimin üstündə gəzdirdiyim məktub ən böyük duam, qoruyucu mələyim idi.

Amma bizi, məni qoruyan o məktub müəllifləri özünü qoruya bilmirdi. Qoruya bilmirdi özünü Bərdədə...

Xilas ola bilmirdi Gəncədə...

Qaçma bilmirdi mərmilərdən Ağdamda...

Bəlkə də, o uşaqlar bizim yerimizə özünü qurban vermişdi bu torpağa, Tanrıya.

...Hamıdan çox uşaqları

sevər müharibələr.

Kiminin alından,

kiminin gözündən öpər.

Tanrı daha tez

sevdiklərini aparır, deyirlər.

Allahın öpüşüdü,

bəlkə, elə bu güllələr?!

Mələklərin sayı azaldı, məktublarda sayı azaldı. Bu dünyadan neçə-neçə sevgi azaldı... Küsdü, küsdü o uşaqlar böyüklərin müharibə oyunundan. Bəlkə, bizi incitməmək üçün, daha ürəkli olaq deyə, gözüümüz arxada qalmasını deyə, bir-bir uçdular səmaya...

Bağışla,

Bağışla sənə dəyən güllələri.

Qolundakı metal qırıntısına gülümsə –

bir çimdik bil, böyüklərdən hədiyyə.

Bilirəm, uşaqlar ölmür,

böyüklərdən küsür,

küsür bu dünyadan

və eləcə uçur, gedir...

Mənim bayraqdarım idi məktəbli məktubları.

Onlar bizimlə bərabər döyüşürdü. Azərbaycan ordusu ilə birgə azad edirdi işğalda olan torpaqları. Onlar da qazi olurdu... Hər şəhidlə birgə üstündə gəzdirdiyi məktəbli məktubu da şəhid olurdu...

Xınalı quzular

Anamın barmaqları saçımda gəzdikcə o barmaqların duasını, Tanrıya yalvarışlarını eşidirəm. Sanki göz yaşları isladır o xınanı, qarışdırırdı onu. Həəə, dəqiq hiss edirəm bunu. Saçlarımda, qəlbimdə, ruhumda... O barmaqlar özünü balası uğrunda, balasına əvəz özünü qurban vermək üçün Tanrıya razılığa gəlməyə çalışırdı...

27 sentyabr. Payız səhəri. Bazar günü. Həmişəki kimi bu bazar səhər doyunca yatım dediyim halda, yenə erkəndən durmuşam. "Feysbuk"a girmək istəyirəm, amma işləmir. Saytlara da girmək mümkün deyil. Bir-iki dost zəng edib nələrin baş verməsi haqqında maraqlanmaq istəyirəm, amma zəng də çatmır. Nəhayət, sonradan bəzi saytlara girə bilərəm. Müharibə başlayıb...

"Və o gün gəlsəydi" dediyim gün gəldi...

Özümə yer tapa bilmirəm. Bəlkə, Aprel döyüşləri kimi yarım dayanmış? Ya bu informasiyalar şişirdilmiş, yalan məlumatdırsa? Evdə elə darıxıram ki, sanki illərdir sevdiyim birindən ayrı düşmüşəm. Onu, ayrı düşdüyüm sevgilimi görə bilərəm, amma evdə qalsam, bir daha onu görə bilməyəcəm. Bu məchul sevgili hansı məchul məkəndədir, onu bilmirəm.

Bu darıxmaqlar nəticəsində səhər bacım ilə yola düşürəm, bəlkə, uşaqlarla oynayıb, yəznəylə söhbətləşib bu darıxmağımı unudaram. Heç bir saat deyildi, bacım uşağıyla oyundan məni Aqil Abbasın zəngi ayırır; işə gəlin, müharibə başlayıb. Həmişə belə olub, müharibənin ən böyük zərbəsini uşaqlar alır. Beləcə, oyunlar yarımçıq qalır, uşaq sevgilərini hansısa mərmə atışı yarım qoyur...

Bazar günü, pandemiya ilə əlaqədar işləməyən ictimai nəqliyyat. "Ədalət" qəzetinin baş redaktor müavini Əbülfət Mədətoğlu öz məşinisi ilə məni götürür və işə gəlirik.

Sevincli və qürurlu gündür. İş otağında olan Qarabağın miqyası böyüdülmüş xəritəsində qürurla azad edilmiş kəndləri tapırıq, öz analizlərimizlə fikirlərimizi yürüdürük. Bu günün qüruruyla, bu haqda yazılarla günümüzü belə yola veririk.

28 sentyabr. Yenə tezdən iş gəlmişəm. "Tarixi bütövlüyə doğru" adlı yazımı işləyirəm. O yazıda korpus komandiri polkovnik Babək Səmidlinin bizi müşayiət edərək Gülüstan qalası qarşısındakı mövqelərə aparması, Aprel döyüşlərinin necə getməsindən, əməliyyatlarından bəhs etməsindən danışıram (Müharibədən sonra öyrənirəm ki, polkovnik Babək Səmidli şəhid olub).

Elə bu saatlarda hərbi komendant vəziyyətinin tətbiq olunması haqqında qərar verilir. Ardınca prezidentin qismən səfərbərlik haqqında sərəncamı.

Zarafatla dostlara deyirəm ki, baxın, birinci zəng mənə olacaq. Bir neçə dəqiqə keçmir ki, Sumqayıt hərbi komissarlığından zəng gəlir. Ora getməyim istənilir.

İş yoldaşlarım inanmır, elə bilirlər, onlarla zarafatlaşırım. Öncə əlimdə yarımçıq qalan yazımı bitirirəm, daha sonra "feysbuk"da dostlarla vidalaşım, iş yoldaşlarımla da görüşüb ev-Sumqayıta doğru yol alıram.

Anam kədərli, evində iki oğlu və müharibə... Bilmirəm, necə deyim getməli olduğumu...

Və anam başıma xına qoyur. İlk dəfədir ki, anamın hisslərini bu qədər gizlətməyə çalışdığımı görürəm. Ağlamaq istəyir, özünü güclə saxlayıb. Barmaqları telimdə gəzdikcə, xına qoyduqca əllərinin duasını eşidirəm.

Səhər tezdən mənə görüşməyə gələn bacım uşaqlarını öpürəm. Müharibəyə uşaq təbəssümü ilə getmək də, bəlkə, həyatın ən böyük ironiyasıdır. Sonuncu öpüşüm elə körpə təbəssümü, körpə yanaqlarından olsun. O müqəddəs torpaqlara körpə gülüşü, körpə öpüşüylə yola düşmək...

Gecə yarısı heç zaman üzünü görmədiyim Könül adlı bir xanımın qəfil bir mesajını

görürəm: “Səni gözləyəcəm”. Nömrəsini qoyur. Mümkünsə, mənə hər gün zəng elə...

Tanımadığın, görmədiyən birinin sevgisi. Onu narahat qoymamaq hissi gəlir mənə. Bilmirəm, necə olursa, özümlə götürdüyüm, bloknota yazdığım 7 nömrədən biri də onun nömrəsi olur. Könüllü getdiyimi bilirdim, bəlkə, bu da bir simvoldu, Könül adlı birisi... Könül adlı bir sevgi...

Sumqayıt Hərbi Komissarlığında yam. Zabıtlar bölməsində. Qəribəsi budur ki, əlifba ilə heç bir uyğunluğu olmamasına baxmayaraq, adım çağırışçılar arasında birinci sıradadır. Yəqin ki, bu da iki gün öncə etdiyim canlı müraciətə görədir. “Öncə əsgərləri yerləşdirək, bir-iki saata sizi yola salacağıq” – deyirlər. Komissarlığın yanında çayxanada oturub “yutub”da son müharibə videolarına baxıram. Qalxanda çayçı ödənişi götürmək istəmir. “Bu dəfə götür, qayıdanda qonaq edərsiniz” – deyirəm. Komissarlığın qabağında avtobuslar yola düşdükcə insanların alqışlarla yola salınması ayrıca qürurlu və kövrəldici anlar idi. Bu alqışlara əl yelləyən bəziləri ya şəhid olacaq, ya da cavab olaraq yellədiyi əllər bir daha yellənməyəcək.

Sevgilisiylə görüşən də var, qucalqlaşan da. Düşünürəm, o şeirimdəki kimi...

Görüşəndə
sevgilisinin əlində
gözü axtarırdı
ona veriləcək gülləri.

İndi
kitabları arasında qurutduğunu
gül ləçəklərində axtarırdı
sevgilisinin cəbhədə itirdiyi əlləri.

Sənədlərimizi də götürdükdən sonra artıq yenidən ordunun zabitiyəm. Avtobusla yola düşürük. Komissarlığın önündəsə bizi alqışlayan xalq... Saçlarımda anamın xınalı duası, gözlərimdə uzağa zillənmiş, indiyə kimi bizim olmayan uzaqlıqlar...

Xınalı quzuları irəlində nə gözləyir, hələ ki xəbərsizik...

“O gün gəlsəydi...”

Pərt idim. 10 il idi yarıpərt, yarıümidli, yarısa bilmirəm, mənə narahat edən hisslərlə yaşayırdım. Ağdamdan – səngər həyatından qayıtdıqdan sonra bu belə davam edirdi. Əslində, pərt olmağımın səbəbi intuisiyamın bu dəfə doğru çıxması, ümidlərimin suda üzması idi. Həm də Ağdam səngərindən belə dönüşü arzulamırdım.

Leytenat rütbəsiylə Ağdama yollanmışdım. Özü də qəribə bir gündə. Simvolik gündə. 23 iyulda. İlk dəfə idi, 23 iyulda Ağdam torpaqlarında idim, işğal günündə. Bu, sadəcə, sıradan səfər deyil, təyinatım idi. Yəni bu gün mənim seçimimlə deyil, bəxtlə olmuşdu. Baxmayaraq ki, o təyinat üçün neçə dəfə ağız açmışdım. İçimdə qəribə inam var idi və yaşanacaq o qürurlu günlərin iştirakçısı olmaq istəyirdim. Ayaq basdığım gündən rəqəmlərə simvollar yükləyir, ümidlərlə gözləyirdim. 23 iyulda gəldiyim bu torpaqdan mütləq ayrı bir adla qayıdacaqdım. Amma olmadı... Düz 10 il yarıpərt, yarıhəsət hissi ilə yaşamaq taleyimə yazıldı.

Heç səngər zabiti olmağımla düz-əməlli qürur duya bilmirdim. Məğlub ölkənin səngər zabiti...

İnsanların hərbi geyim sevdasına, mülkidə belə o geyimi geyinməsinə həmişə müsbət baxırdım. Amma mən edə bilmədim. Bir daha o mundiri geyə bilmədim. Məhz tərxis olunduğum gün çıxardım. Bir daha nə çəkilişdə, nə yeni gəldiyim günlərdə fəxrlə geyinmək daxil olmaqla əynimə almadım. Amma ümidli idim ki, o formanı yenə geyinəcəyəm. Buna inanırdım.

İllər keçdikcə, nə yalan deyim, o formanı geyinəcəyəm arzular, ümidlər azalırdı. Həm də yaş söhbəti. Yaş bir yerdə dayanmır, hər il artır, elə həsrətimiz kimi. Axı bu formanı geyinmə şansı o zaman qismət olardı ki, onda da mənə ehtiyac olmazdı. Qoca bir zabıt döyüşdə kimə lazım olacaqdı deyə, düşünürdüm.

Hər dəfə, “o gün tez gəlsəydi” də deyirdim. İstər Mübariz İbrahimovla bağlı cəmiyyətdə yaranan oyanış, istərsə 2014-cü ilin avqust hadisələri bir ümid qığılcımı idi. Və 2016-cı ilin Aprel döyüşləri. Xalqın qürurunun özünə

qayıtması, hər bir fərdin bir nəfər kimi birləşməsi, şəhidlərin hər birini öz övladı, qardaşı kimi qarşıladığı günlər. Bu, şans idi, – düşünürdüm. Həm mənimçün, həm də xalqımızçün, həm də addım səslərimizçün darıxan o müqəddəs torpaqlarçün.

Aprel günlərində, döyüş gedərkən Sumqayıt Hərbi Komissarlığına gedərək mənə də göndərmələrini istədim. Amma səfərbəlik haqqında bir sərəncam yox idi... Təbii ki, mənə ehtiyac yoxdu, – deyib yola saldılar. Bircə həmin döyüş günlərindən yürüslərdə “Yaşasın müharibə!”, “Şəhidlər ölməz!” şüarlarıyla ovunmağım mənə qaldı. Hə, bir də bu döyüşlər haqqında yazdığım 20-30 məqalə və köşəm.

Üzölmüşdüm yarım dayanmağına. Amma Aprel döyüşləri xalqda inamı özünə qaytardı. Düşmənin haqqında mifi dağıtdı, biz qalib gələcəyik ümidi birə-beş artdı. Həm də bu, düşmənin psixoloji zərbə idi. Lələtəpə başlanğıcıdır. Biz gəlirik, biz qayıdacağıq...

Hər şey öz axarına düşdü. Həmin ümidlər, həmin həsrət, həmin pərtlik. Ta, 2020-ci ilin iyuluna kimi. General-mayor Polad Həşimovun şəhadəti ilə o ümidlər cücərdi. O gün gəldimi? – düşüncələri həm qürurlandırır, həm də qəribə duyğular yaşadırdı. Qonşu məhlədə yaşayan Həşimovun şəhadəti həm də adamın qüruruna toxunurdu. Yəni bunlar bu qədərmi irəli getdi, bu qədərmi cavabsız qalacaqlar sənə komandanını şəhid etməklə?

O gün bütün gecəni Həşimovun evi qarşısında onun nəşinin gəlməyini gözlədik. Həm sumqayıtlılar, həm də bütün xalq həmin gün sel oldu o evin qarşısında. Səhərə kimi şəhərlərimizlə birgə Sumqayıtda piyada bütün şəhər boyu gəzərək şüarlar səsləndirdik. Mənsə arada onların şüarına qoşulur, aradasa “müharibə!” şüarı səsləndirirdim.

İstər ölkə prezidentinin çıxışı, istərsə regionda gedən proseslər yaxın 2-3 ayda müharibənin başlayacağına kimsədə şübhə yaratmırdı. Elə cəbhə bölgəsində dinc sakinlərin sığınacaqlar qazması, ardıcıl diplomatik səfərlər və s. hər şey müharibəyə doğru gedirdi.

Həmin günlər “Yaşasın müharibə!” adlı yazı işlədim. Çox qəribədir ki, həmin yazıda müharibənin başlayacağı zamanı belə müəyyənləşdirmişdim. Həmin yazı “Ədalət” qəzetində

dərc olundu. İndi özümə də maraqlı idi ki, bu dəfə bu qədər inamla, həm də intuisiyamın dediyi kimi, payızda müharibə proqnozlaşdırmışdım. Bir qorxum var idi, bu da Aprel döyüşləri kimi tez bitməsi, arzularımıza, torpaqlarımıza qovuşmadan hər hansı diplomatik təzyiq və s.-in olması idi.

Onlayn müraciətlər və s. bir qədər mənə qəribə gəlirdi. Bəlkə, bu da təbliğat mexanizminin bir parçası idi düşünürdüm. Birbaşa canlı müraciət lazımdı deyə, qərara gəldim.

Sentyabrın 25-i olardı, millət vəkili Aqil Abbasla danışırdım. İş yoldaşlarım Sübhan və Eminqueylə bir qədər bu barədə zarafatlaşdıq da. İşdən çıxıb birbaşa getdim Sumqayıt Hərbi Komissarlığına.

Hər hansı müharibə zamanı ilk çağırılanlardan olmaq üçün. Yeni telefon nömrələrimi verdim, “kartoçka”ma yazdırdım.

...Tezdən oyanmışdım. Anlamırdım nə olub. Həm zəng işləmir, həm də sosial şəbəkəyə girə bilmirdim. O gün gəldimi, düşünürdüm. Bunu düşünəndə 27 sentyabr səhəri idi...

Əsgərindən generalına kimi

Hər müharibənin istəyərkədən və ya istəməyərkədən doğru olmayan yönələri də ola bilər. Lap eyni zamanda gözəl və şərəfli anlar kimi xatırladığımız zamanlar, insanlar, qərarlar kimi. Amma zəfərə aparan müharibədə bütün yanlışları kənara qoymaq olar. Çünki zəfər keçmişin səhvlərindən nəticə çıxarmaqdan, illərin əziyyətindən, alın tərindən sonra sənənin olur. Həm də zəfər qazanmadınsa, ictimai şəkildə onun haqqında ancaq gözəl şeylər danışmaq daha uyğundur. Gözəlliyi daha da gözəlləşdirmək...

Əsgərimizdən generalımıza kimi... Fövqəladə vəziyyətlər fəvqəladə qərarlar tələb edir. Elə götürək bəzi generallarımızı. Xalqa, orduya öz hərəkətiylə ruh yüksəkliyi verən, ona özündən olduğunu hiss etdirən, mərdliyi ilə qarşısındakını utandıran...

Polad Həşimovun şəhadətiylə xalqı öz ruhuna qaytarması kimi...

Sözümün canı, şahidi olduğum, daha doğrusu, təəccübləndirən olay. Təəccüb dediklə, mənim inamsızlığımı... Daha doğrusu, bu qədərini gözləmədim.

Batalyondan müəyyən texniki və bizdən asılı olmayan səbəblərdən ayrı düşmüşdük. Heyəti Şuşaətrafı yüksəkliklərə aparıb yerləşdirməliyəm. Batalyonumuzun bölmələrinin olduğu yerə. Ora necə getməyimiz haqqında növbəti gündəlik yazılarımda geniş bəhs edəcəm. Amma indi haqqında yazacağım məsələdə məqsədim başqadır. Hə, məni təəccübləndirən olay, şahidlik.

Xocalının cəmi bir neçə kəndi bizdədir. Elə Şuşanın azad olunması da cəmi bu bir neçə kəndin azadlığından və onun qorunmasından keçir. Ordu ermənilərin içinə iynə kimi daxil olub. Kiçik məsafədən şimal istiqamətdə (Xankəndi və ətrafı) ermənilər, şərqdə ermənilər, qərbdə (Şuşanın kəndləri və Şuşa) da ermənilər. Düşmən içində yarımadaşan. Yalnız çətin və təhlükəli vəziyyətdə cənubdan (Hadrut tərəfdən) ordu dəstək ala bilər ki, o da palçıqlı, yüksək cığır yollar. Həmçinin o yollar da düşmən artilyeriyası ilə müntəzəm vurulur. Bir növ xəritə ilə baxsaq, sanki mühasirədəyik. Üç tərəfin düşməndirsə, arxa hissə vurulursa, zətən başqa ad demək də mümkün deyil. Amma ordunun mühasirə içində mühasirə yaradacağı taktikasını sezməmək də mümkün deyil.

Nə isə, birtəhər heyəti Xocalı kəndlərinə doğru apara bildik. Minamyot, top mərmilərinin atışından sonra yaranan hərəkətsizliyimizdən istifadə edərək ara-sıra döş cibimdən bloknotu çıxarıb kiçik qeydlər yazıram.

Mədətkənd tərəfdə meşə ərazisində artilyeriyamızın mövqeləri yerləşir. Eyni zamanda bir qismi Çanaqçı kəndində. İşlərini görürlər, yəni döşüyürlər. Bəzi yerləri, yolları keçərkən düşmən qarşısında açıqlığa çıxırsan ki, birbaşa hədəfsən. Düşmən də ardıcıl minamyot, toplarla, raketlərlə həmin əraziləri vurur. Bəzən partlamamış elə mərmilər görürük ki, özümüzədən böyük. Vallah, heç başım çıxmır nə mərmisidi. Məgər o boyda mərmə görmüşəm indiyə kimi?!

Çanaqçını da keçdik. Xeyli yoldan sonra tapşırılan yerə getməkçün artıq istiqaməti

bilmirəm. Elə bir duman var ki, az qala bir metr önünü görə bilmirsən. Belə bir vəziyyətdə yuxarı komandanlıqdan kimdənsə dəqiq istiqaməti öyrənmək istəyirəm - heyəti daha təhlükəsiz və sağ-salamat apara bilmək üçün.

Başqa hərbi hissənin zabitiylə belə durumda rastlaşdıq. Dedi, general Kazımov Vasif burdadır. Yaxınlaş, sənə istiqamət versin, tapşırıq versin.

Baxdım, ətrafa mərmilər düşür, (top, minamyot, bəzənsə raket mərmiləri) ardıcıl partlayışlar. Dedim, ağılına gələnə danışma, Xocalı kəndində, yarımada vəziyyətində, mərmilər altında general burda nə gəzər? Yalan nə deyim, görməsəm, inanmazdım.

Yaxınlaşdım, doğrudan, general-mayor Kazımov. Hərbi zirehli maşın "səhra pişiyi"nin yanında öz tapşırıqlarını verir.

Düzünü desəm, sevindim... Adama elə qürur hissi gəlir ki, sənənin generalın ön xətdə, döyüş bölgəsindədir. Bəzən bir jest belə orduda xalqda elə ruh yüksəkliyi yaradar ki, onu heç nə əvəz etməz. İstiqaməti və s. başa saldı, tapşırırdı.

General jestləri, qərarları önəmlidir. Bəzən zamanında lazım olan məkanda olmaq hansısa qələbənin açarıdır. Onun elə orda olmağı ən gözəl jest idi. Ən azından bizim üçün. Elə müharibə üçün də...

Şəhidliyin pasportu: şahid gilizlər

Əvvəlcə Sumqayıtda toplandıq. Burada şəxsi heyət siyahı üzrə doldurulur, taborlara, bölüklərə, tağımlara bölünürdü. Silahlar və əşya-əmlak verildikdən sonra hər an döyüş bölgəsinə göndərilə biləcəyimiz bildirildi. Əlbəttə ki, dediyim məsələlər cəmi bir-iki gün zaman apardı. Komandir heyəti bu qısa zaman, saatlar içində həm silahları nömrələr üzrə əsgərlərə paylayır, həm də tabeçiliyində olan əsgər heyətini tanımağa çalışır. Bu qədər şəxsi heyətin yığıldığı kiçik kazarmalarda yatmağa, addım atmağa yer yoxdur desəm, yanılmaram. Bəzənsə iki-üç əsgər bir çarpayıda yatır. Hətta bir dəfə hərbi hissənin stadionunda dəmir keçidin üzərində yatmağım da yadıma gəlir. Hər

halda, hansısa əsgərin yata biləcəyi çarpayını özəlləşdirməyi özümə sığıdırdım. Yalnız batalyonun həkimi leytenant Rəşad doktor məni bölük komandirinin müavini baş leytenant Hüseynovla birgə öz tibb maşınında yatmağa dəvət etdi. Bütün bunlar 1-2 gün çəkəcəyindən elə də önəm vermirdik. Çünki hər an müharibə bölgəsinə göndərilə bilərdik. Belə qısa zaman içində çarpayını davası etmək cılızlıq olar və bizə yaraşmazdı. Həm də az-çox müharibə anlayışından bilirsən ki, orada səni palçıqlı, soyuq yerdə, yağış altında, torpaq üstündə yatmaq gözləyir. Əlbəttə, müharibədə yata bilsən....

Bu arada, bizim batalyonların əsgər heyətindən komandir heyətinə kimi hər biri səfərbərlik xidmətindən gələn və ya könüllü olanlardır. Təsəvvür edə bilərsinizmi?! Əsgərindən batalyon komandirinə kimi hər biri könüllü... Batalyon komandiri polkovnik-leytenant Əziz Hüseynov təqaüdə çıxmış, ehtiyatda olan zabit, eyni zamanda da Birinci Qarabağ müharibəsinin iştirakçısıdır. Batalyon komandirinin müavini mayor Xəlilov Rasim də onun kimin təqaüddən yenidən xidmətə, müharibəyə qayıdan zabitdir. Hər biri ölkənin bir rayonundan olsa da, hamısı Bakı, Sumqayıt və Abşeron hərbi komissarlığından gəlib. Bir növ bu batalyona "şəhər uşaqları" demək olar.

Dediyim kimi, bu bir neçə günü bir çox zabit heyəti gecələri, adətən. yatmır, yatanda da 2-3 saat yatır. Həm silahlarla məşğul olmaq, həm də şəxsi heyətin sənədləriylə... Əməlli-başlı vaxt aparır.

Hər an həyəcan signalı ola bilər. Şəxsi heyət düzülüb. Gizir Hüseynov əlində bir torba gilizlə gəlir. Bunlardan hər əsgərə iki ədəd vermək lazımdır. Düzü, əvvəlcə məni gülmək tutur. Müharibəyə güllə yerinə boş patronlarla, gilizlərə gedəcəyik?! Bir-birimizlə müxtəlif zarafatlar edirik. Gerçəyi anladığıca isə qərribə bir susqunluq yaşanır. Sükut...

Bu gilizlər müharibədə bizim pasportumuz olacaqdı. Əslində isə şəhidliyin pasportu... Bunu əsgərlərə necə izah edəsən?!

Hər hansı kiçik kağıza ən yaxınının ad-soyadı və əlaqə nömrəsi yazılır. Sonra bu kağız o gilizin içinə qoyulur. Qərara alınır ki, gilizlərin biri sağ döş cibinə, digəri isə sol ayaq cibinə qoyulsun.

Əgər döyüş vaxtı həlak olarıqsa, sifətimiz tanınmaz hala düşərsə, o gilizlərin içindəkilərə əsasən, kim olduğumuz müəyyənləşsin və həmin yaxınımızla əlaqə yaradılsın. Bir növ, şəhid olduğumuz xəbərini verməkçün...

Eyni zamanda sənədə və ayaqda da olması isə əgər bədənimiz hər hansı partlayış zamanı bir neçə yerə ayrılırsa, parçalanmış bədən əzalarımızın kimə aid olduğu müəyyənləşsin. Bu əzaların kimə məxsus olması, hansı ailəyə göndərilməsi üçün...

Təbii ki, hər kəs gerçəyi başa düşür. Kimsə kiməsə nəsə demir, kağızlara əlaqə nömrəsi, ad yazaraq gilizlərə yerləşdirir.

Bəs mən kimi yazım? Atamımı? Açıq, bu ağıma heç gəlmədi. Anamı? Əgər şəhid olarsam, ilk xəbər anama verilsə, ürəyi dözməz. Bu fikrimdən də daşınıram. Dostlardan kimisə? Düzü, onlara da belə ani əziyyəti vermək istəmirəm. Dayımı yazsam, ürəyindən yeni əməliyyat olub. Bəlkə, "Ədalət" qəzetindən Sübhanın adını və telefon nömrəsini? Redaksiyanı, işi buna qatmaq istəmirəm. Həm doğma, həm də digərlərinə ürək-dirək verə biləcək birini-qardaşımın adını və soyadını yazıram...

Üzərimdə gəzdirdiyim gilizlər başqası tərəfindən açılmadı, içindəki kağız özgəsi tərəfindən oxunmadı. Özümlə müharibədən Sumqayıta, evimə kimi gətirdim. Mənə müharibədən qalan ən müqəddəs xatirədi onlar.

Çünki neçə şəhidin pasportuna çevrildi o gilizlər. Neçə parçalanmış bədən əzasının kimə məxsus olmasına şahid oldu o gilizlər. Şəhid oldu o gilizlər, şahid oldu o gilizlər...

Xilasetmə əməliyyatı

Füzuli istiqamətində mövqələrdə yerləşmişik. Bəzən qeydlərimdə kənd adlarını qarışdırdığım olur ki, bu da kənd ərazisinin sırf xəritə yönündən yanaşmasına görə ola bilər və həmin anda qeydlər apararkən kiçik səhvlərə yol vermək də anlaşılındır. Çünki əsas məqsədim adlar deyil, detallar olub. Hər halda Kürdlər, Dörd Çinar, Yuxarı Əbdürrəhmanlı kəndlərində olduğumuzu söyləyə bilərik. Məqsəd bu kəndlərin qarşısındakı mövqeləri düşməndən təmizləməkdir.

Tağımı manqalarla mövqələrə yerləşdirmişik. Tək mənim taqımım deyil, bölük, batalyon, digər hərbi hissələrin taborları da düşmən qarşısında səpələnmiş formada mövqə tutub.

Arxa tərəfimizdə isə ordumuzun artilleriya bölmələri düşmən postlarını ardıcıl mərmilə atəşinə tutur. Bu atışlardan, düşməni müəyyən qədər sarsıdandan sonra həmin mövqələrə irəliləmək nəzərdə tutulub. Həmlə taborları isə ardıcıl hücumları ilə düşməni sarsıtmağa çalışır.

Ermənilər, sözün əsl mənasında, minamyotla şahmat oynayır. Minamyot atışlarında bu qədər peşəkar olmalarını gözləmədik. Deyilənə görə, önümüzdə onların gücləndirilmiş əsas postları və bu kimi mühəndis istehkamları var. Bir növ, son qırılma nöqtələrindəndir bu istehkamlar.

Dəhşətli gündü... Minamyot mərmiləri yağış kimi yağır. Mərmilərdən qorunmaq üçün səngərdə uzanmışıq. Bir növ, ardıcıl atılan mərmidən biz xilas olsaq da, kəhriz tərəfdə rabitə taqımının mövqeyinə mərmilə tuş gəlir. Üç rabitəçimiz şəhid olur, ikisi yaralanır. (Sonradan öyrəndiyimə görə, şəhid olan rabitəçilərdən biri yazıçı Azər Abdullanın bacısı nəvəsi, yazıçı Alpay Azərin bibisi nəvəsi Mürsəl Kazımlıdır).

Bizim taqımdan sol cinahda, təxminən, 300-400 metrlikdə digər bölüyümüz yerləşib. Həmin istiqamətdən hücum edilməsi nəzərdə tutulub. Ardınca isə bizim bölmənin atəş dəstəyi ilə irəliləməsi planlaşdırılıb.

Ermənilər indisə sol cinahımıza minamyot mərmiləri yağdırır. Səkkizinci bölüyün mövqələri mərmilə nəticəsində dağıdılıb. Can bazarı yaşanır. Biçilmiş taxıl zəmisinin yeri, açıq ərazi və səpələnmiş yaralı, şəhid yoldaşlarımız...

Gözümüzün qabağında ondan artıq yaralı və şəhid ərazidə qalıb. Həm də açıq ərazidə... Nə xilas edə bilirsən, nə də başqa cür yardım göstərə...

Onları 300 metrlikdən görüb dözə bilmirəm. Amma izləyirik. Bu, "Hollivud" filmi deyil ki, baş verənləri, sadəcə, can qorxusu ilə elə səngərdən izləyəsən...

Kim gedə bilər? Amma əraziyə də mərmilə düşür. Bacarmıram... Qərar vermək lazımdır. Düzü, bu nə mənim nə də taqımımın, nə də

bölüyümün işi deyil. Nə də belə bir əmr verilib. Bəs sonradan onları mərmilə altında qoymağa görə çəkiləcək vicdan hissi? O hisslə bir ömür boyu yaşamaq olardımı? Əgər yaşamaq demək olarsa...

Mütləq o əraziyə girməliyik. O yaralıları çıxarmalıyıq. Onları çıxararkən şəhid olsaq da, yaralansaq da, lap yaralı kimi ərazidə qalsaq, kimsə xilas etməsə də... Amma bunu etməliyik. Onları çıxarmalıyıq.

Uzun günlərin yorğunluğu bronjiletə getməyimə, cəld hərəkətimə əngəl ola bilər. Dərhal onu çıxarıb səngərə atıram. Çünki ağır yüklü bronjiletə yaralı daşımaq, onları ərazidən çıxarmaq çətin olardı. Hə, bronjiletsiz özümüzə nəsə olardı? Nə olar, olar... Əsas odur, vicdan əzabından xilas olaq.

Bronjileti akopa atıb, bircə kaskanı taxıb kimsəyə nəsə demədən əraziyə qaçıram. Gözlərimə inana bilmirəm. Sevincmi, qürur hissi, yoxsa nə? Bilmirəm. Əsgərlərim Nəsirov Taleh, Həsənov Mansur ildırım sürətilə məni keçərək əraziyə doğru irəliləyir. Daha sonra gözümə ikinci taqımdan Bayramov Füzuli görünür. Bölüyümüzün digər əsgərlərini də görürəm, amma simalar elə də yadımda qalmayıb.

Demək, vicdan hissi bu gün o ərazidə doğulmuşdu. Yağmurluq götürmüşük. Yaralıları çıxarmaqçün. Amma öncə şəhidi çıxarmaq lazımdır. Hər halda şəhidin mövqələrin arasında qalması, düşmənin bunu müşahidə edə bilməsi min ölümdən betər olardı. Elə də olur. Digər taqımdan və bölükdən olan əsgərlərlə onu çıxarmağa gedirlər.

Mənsə bölüyün əsgərləri Bayramov, Nəsirovlə yaralıları yağmurluqda aparırıq. Əsgər dizindən qəlpə yarası alıb. Qan itirib. Yuxarı hissədən daha artıq qan itirməsin deyə, dizi rezinlə bağlanıb.

Ermənilərsə sırf bu ərazini minaatanlarla ardıcıl vurur ki, kömək edə bilməyək. Həmçinin bizi də məhv etməkçün. Ərazidə yaralılarımızın qalması, bizim köməyə getməyimiz daha çox canlı kütləsini məhv etməkçün düşməne əla fürsətdir. Ətrafımıza mərmilə düşür. İkinci taqımın əsgəri qolundan yaralanır. Yaralı daşıyarkən, köməyə gedərkən özün yaralanmaq...

Bu an mərmilə bir neçə metrliyimizə düşür. Yaralıları qaça-qaça apardığımızdan bir növ təngnəfəs olursan, ağız açılib-yumulur, mərmilə dalğası zamanı beyin zərbəsi almaqdan qoruya bilir. Amma mərmilə tuş gələrsənsə...

Mərminin təzyiqi bizi kənara atır. Dizim və əlim yerə bərk dəydiyindən sivrilib. Əsgərin biri bu partlayışdan sonra kontuziya alacaq ki, onu da sonradan biləcəyik. Amma birgə yaralı daşdığımız əsgərlərdən biri də qəlpə yarası alır. Belə məsafədən qəlpənin hamımıza dəyməməsi... Yaralıları ərazidən çıxardırıq. Sonra digərlərini. Mövqeyin yaxınlığına "sanitarka" dediyimiz tibb maşını özünü yetirir. Əslində, bu özü də qəhrəmanlıqdır. Tibb maşını mərmilə düşə biləcək qədər yaxınlığa sürmək... Minaatan mərmisinin düşdüyü yerdən keçərkən tibb maşınının təkəri həmin mərmilə quyusuna düşür. Digər əsgərlərsə maşını köməkləşib çıxarır.

Ardınca digər hərbi hissənin həmlə taboruna hücum əmri verilir. Günün günorta çağı biçilmiş taxıl zəmisilə həmlə taboru erməni postlarına qaça-qaça, bəzənsə qaz yerisi ilə irəliləyir. Və 20-25 şəhid olduğu bildirilir.

Mövqədəyik. Əsgər Həsənov və digər taqımdan Quliyev Quran ayələri oxuyur. Sükutdu.

Bu gün bitsə... – deyirəm...

Azad edilmiş löhmə

İlk günlərimizdir. Bir az təcrübəsizlik, bir az da müharibə şəraitinə, çətinliyinə hələ tam öyrəşməmişik. Füzuli-Cəbrayıl istiqamətində Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrin zabitləri bizi müşayiət edərək mövqələrə yerləşdirib.

Qısa müddətli müharibədə düşmənin geri çəkildiyindən, daha doğrusu, geri çəkilməyə məcbur edildiyindən bəzi yerlərdə düşmən mövqələrinə iynə ucu kimi daxil olmuş olursan. Buna görə bəzən sağın da, solun da, önün də düşmən mövqələri olur. Mövqemizin arxası isə top və minaatan mərmiləri ilə atəşə tutulur. Klassik anlamda tam mühasirə deməsək də, vəziyyət mühasirəni xatırladır. Çünki belə durumda təminat arxadan sənə gəlib çata bilmir. Bu vəziyyət iki-üç gün davam etdi...

Saatlarla yol qət etdikdən sonra mövqeyə çatanda suyumuz bitib. Demək olar ki, heç kimdə bir qurtum su yoxdu. Əslində, hava yolu ilə hesablasaq, bir neçə km yol edər. Amma təhlükəsizlik baxımından, itki olmasın deyə, dolama yollardan, cığırlardan, təpə döşlərindən istifadə etmişik.

...Sağ cinahı mənim taqımım qoruyur. Mövqələrimizin sağ və solu, qabağı düşmən artilleriyası ilə vurulur. Arabir top atışları olsa da, əsasən, yenə minaatanlardan. Və mövqemizin arxası da...

Səngərin dərinlik ölçüsü çox az olduğundan məcburi uzanmışıq. Uzun yoldan sonra susuzluq və qazıb dərinləşdirməyə halımız yoxdu. Üstəlik, gecə yuxusuzluğu, gecənin soyuğu, günorta günəşinin başımıza döyməsi halsızlığımızı daha da artırır.

Rabitə ilə əlaqəyə çıxırıq. Bu gecə təminatın gələcəyini bildirirlər. Təminat gətirən MTT rəisimiz Cəfərov şəhid olur, əsgərim Hüseynov Rövşən və digər zabitlə yaralanıb.

Demək, təminat, su arzumuz elə suya düşməli oldu.

Səhəri əsgərlər "suxoy payok"da olan nəm salftkalı dodaqları arasında sorur ki, bəlkə, susuzluğu yata. Amma bu nə vaxta kimi çəkə bilər? Mütləq çarə tapmaq lazımdır. Önümüzə düşmən nəzarətində olan, daha doğrusu, birbaşa vizual nəzarət etdikləri kənd var. Son çarə kimi bir neçə əsgər və zabit su əldə etmək ümidilə ora doğru irəliləyir. Bunu sezən düşmən ordusu dərhal minaatanları işə salır. Məcburi olaraq bu addımımızdan vaz keçməli oluruq.

Nədənsə bütün olanlardan sonra Kərbəla müsibəti yadıma tez-tez düşür. Ətrafında düşmən və susuzluq...Yezidin və Hüseynin ordusu...

Əsgərim Cabbarovla səngərdən çıxaraq cəld tərənin arxasına keçirik. Cəld dediksə, tərənin arxası bizdən təxminən 500 metr geridədir. Su axtarışına çıxırıq, bəlkə, bulaq və s. tapaq. Arada ətrafımıza düşən minaatan mərmilərindən ya vaxtında yerə yatmaqla, ya da bəxtimizin gətirməyi ilə yayına bilirik...

İki gün əvvəl yağış yağmışdı. Erməni meyitinin bir qədər aralığında düşmən silahı PK sinkinə azca yığılmış suyu görəndə gözümüzə işıq gəlir. Amma bu kimə bəs edər ki?!

Bir qədər irəlidə ermənilərin saxladığı inəkləri görürük. Yolda yağış suyundan yığılmış su var. Su dediksə, löhmə. İnəklər löhmədən su içir. İndi bu löhmə fəth edilməli birinci məqsəddir. Təbiətin növlər arasındakı yaşamaq uğrunda mübarizəsi. İnəklərlə biz...

Onları qovub uzanıb löhmədən su içirəm. Bir növ bura daha bizim löhməmizdi. Azad edilmiş löhməmiz.

Ağzım, boğazım palçıq olsa da, susuzluğu azca yatırmağa bəs edir. Amerika filmlərindəki ağzı qaralmış zombilərə oxşayıram desəm, yanılmaram.

Aralıda mənə nifrətlə baxan inəklər...

İndi bu müharibənin ən böyük acısını onlar yaşayır...

Ölən erməninin sevgilisi

İllərdi gecələr yuxudan təngnəfəs oyanırdım. Bəzən tər içində, bəzənsə boğulmaq üzərəykən... Bu oyanmalar 2010-cu ilin əvvəlindən 2020-ci ilin sentyabrına kimi davam etdi. Əvvəlki illər hər gecə, sonra həftədə bir, sonrasa ayda 1-2 dəfə yuxularıma haram qatan bir qız idi. Üzünü görmədiyim, heç zaman rastlaşmadığım bir qız. Daha doğrusu, bir qızın səsi. O heç nə danışmır, hesabını bilmədiyim sayda "alo, alo, alo...". Yuxularıma haram qatan bu "alo"lar idi. Axı kim idi bu qız, niyə hər gecə yuxularımda "alo" deyərək qışqırır və mənə əzab verir?!

Vətən müharibəsi mənə bu əzabdan qurtardı. Daha o yuxuları görmürəm, kimsə yuxumda "alo" deyərək qışqırmır. İndi öz əzablarım, öz yaşantılarım, bu müharibədə gördüklərim yuxumu qarışdırır. Vətən müharibəsi təkəcə Qarabağı deyil, mənə o qızdan, o səsdən xilas etdi.

2010-cu ilin qışı... Ağdam... İşğal olunmuş kəndlərin qarşısı... Səngər həyatımız davam edir. Burada başını səngərdən qaldırmaq ya hansısa snayperin sinəsinə medal taxmaqdır, səngərdən qırağa çıxmaqsa ayaqlarını minalar üstündə unutmaq.

Niyə 2010-cu ilin hadisələrindən indi bəhs edirəm-deyə bilərsiniz. Keçmişdə etdiyim qaralamalarıma Vətən müharibəsi zəfərindən sonra maraq oyandı. Həm də əvvəl bunlara elə

də həvəsli deyildim. Çünki məğlub bir ölkənin səngər həyatından bəhs etməyi ya özümə yaraşdırmır, ya da utanırdım. Axı kimə nəyi sübut edəcəkdim? Utanırdım... Məğlub bir ölkənin zabiti kimi xatirələr dərc etməkdən. Eləcə səngər şeirlərimlə ovunurdum. Hə, bu müharibə mənə həm şeirlərlə ovunmaqdan, həm də yuxularımdakı qızın səsindən xilas etdi...

Müşahidə postunda duran əsgər anidən qışqırdı: – "Komandır, erməni". Dərhal müşahidə postuna çıxdım. Postda erməni görmək sizə nə qədər qəribə gəlsə də, arzuladığınız əzizini görməklə müqayisə edə bilərdim. Yox, yox, o erməniyi bağrımıza basmaqçün deyil, gülləyə tuş etməkçün.

Tr-8-lə müşahidə apardıq. Bir əli cibində, birindəsə telefon qulağına söykəyərək hərəkət edir. Hərəkət edir deyirəmsə, gövdədən yuxarını görürük. Özünü o qədər itirib ki, düşmən valının arxasından çıxdığının fərqi deyil. Axı adam kiminlə belə danışır, dünyanı unudub öz səngərini tərk edə bilər? Anasımı, sevgilisimi, bacısımı? Onun özündənrazi, tərki-dünya olaraq harda olmasını unutmaması adamın ağına yalnız sevgilisini gətirə bilər. İnsan onun etdiklərini sevgilisi ilə danışanda edə bilər...

Bu qədər danışmağıma baxmayın, bu qədər düşüncə bir neçə saniyə ərzində baş verir. Vuraq? Ani olaraq beynimin içindəki düşüncələr mənə imkan vermir... Bəlkə, danışdığı adam anasıdır? Və həmin vurulsa... Ya da sevgilisi? Bu elə ən böyük sevgi qətləmi olar. Telefonun qarşısındakı şəxs o vurulduğu an keçirəcəyi hissələri ağla gətirmək belə mümkün deyil. Bəs o əsgərin yerində biz olsaydıq? Danışdıqımızsa sevgilimiz, anamızdırsa?

Bəlkə də, bütün bu düşüncələr bir saniyəlik zaman intervalı olmadan ildırım sürətiylə beynimin bir guşəsindən keçir. Amma...

Erməni əsgəri ordadırsa, əminəm ki, bizi görsə, böyük sevinc hissi ilə vurardı. O burdadır ki, o ona görə vurur ki, bir azərbaycanlının vurulması onunçün medaldır, məzuniyyətdir, özgüvən hissədir, gələcəkdə karyerada yüksəlişdir, məclislərdə özünün və qohumlarının bu hadisədən genələ-genələ danışması, erməni tv-lərində bol-bol öz qəhrəmanlığından danışmaqdır.

– Vuraq? – Snayper başından nişan aldığı bildirir.

– Vur!..

Səngərdə əsgərlərimiz atışdan sonra "Ura!" deyərək qışqırır, sevinir, sonrasa ani boşluq. Rəbitə ilə koordinatı verib, məruzə edirik. Atəşkəs dövründə belə atışlar zamanı koordinat məruzə olunur, vurulmanın dəqiq olub-olmadığını gözləyirdik. Bizə lazım olan xəbərin təsdiqlənib-təsdiqlənməməsidir. Bir neçə saat gözləyir, bu hadisənin nə ilə sonuclandıracağından səbirsizləndik. Amma nə deyilsə də, atışdan sonra onun necə yerə səriləyəcəyini gözümlə şahidi olduq axı-deyirəm öz-özümə.

Axşama yaxın rəbitə ilə xəbər verilir ki, verdiyiniz xəbər təsdiqini tapıb, vurmusunuz. Sevinclər yenidən artır... Qeyd olunması xəbərdir. Həmin gecəni aşağıdan gətirdiyim yeyib-içməklə qeyd edirik. Bir növ səngərdə bu xəbərə əsl qonaqlıq verirəm. Ölüm xəbərinə sağlıqlar deməklə. Səhv etmərsə, Dövlət Radiusunun axşam buraxılışıdır. Verilən xəbər sağlıqlarımıza qoşulur. Atəşkəs pozulub, dümən təxribatının qarşısı alınıb, düşmən hərbi qulluqçusu "... məhv edilib.

(Əlbəttə, istəyən şəxslər bu adı, yeri və s. arxiv materialına əsasən, əldə edə bilər. Burada bu məlumatı, adı olduğu kimi vermək həm etik, həm də bəzi məsələlərə görə doğru olmadığından hallandırılmır).

Səngərin bir köşəsinə çəkilirəm. Kimsənin mənə görməyəcəyi bir küncünə. Özümdən asılı olmadan ağlayıram. Bütün gecəni. Həm sevinmək, həm də ağlamaq. Axı mən kimə ağlayıram belə? Mənə ağladan kimdir, hansı hissələrdir? Kimə ağlayıram belə? Ölən erməniyə, ölən sevgiyə, yoxsa nəyə? Bəlkə, elə özümə? İçimdə qopan fırtınaya cavab tapa bilmirəm...

O gündən sonra yuxularımda kimsə, daha doğrusu, bir qız "alo, alo" deyərək qışqırır. Mənsə təngnəfəs, tər içində oyanır, mətbəxə keçir, su içir, bəzən ağlayır, bəzənsə siqaret yandırırırdım... 2020-ci ilin sentyabrına kimi... Mənə kölgə kimi izləyən o qız, o səs qeybə çəkilib. Artıq öz əzablarımı görürəm, öz əzablarım yuxudan oyadır mənə...

...Yenə belə əmr verir, yenə belə edərdimmi? Mütləq ki, bəli. Yenə öldürərdik,

yenə bu ölüm xəbərinə qonaqlıq verərdim, yenə də səhərə kimi ağlayardım...

Seçəcəyimiz ədəbi obrazlar

Cəmiyyətin hissələrini anlayıram və bu hissələri anlayışla qarşılamaq lazımdır. Müharibə sonrası həmişə müharibədən daha dəhşətli və ağrılı olur. Savaşdan yeni çıxmış bir xalq, əzizlərini şəhid vermiş analar, bacılar... Buz bağlamış ata sığılları, başdaşından boylanan sevgilər... nələr-nələr...

Yeni bir ağrılar yaşamamaq, bu gün haqlı durumdaykən haqsızlıqda ittiham olunmamaq üçün on illər sonranı da nəzərə almalıyıq ki, daha önəmlisi də elə budur. Dünya cəmiyyəti açıq bazardır. Onlara nəyi vaxtında və keyfiyyətli formada təqdim etsəniz, onu alacaqlar. Eləcə də informasiya bazarında. Həmçinin kinosundan ədəbiyyatına kimi.

Bu şanlı Vətən müharibəsində bizə iki obraz lazımdır. Daxili auditoriya və dünya auditoriyası üçün hesablanmış obrazlar.

Hər iki obraz bu müharibədə real olaraq mövcud oldu, fəaliyyət göstərdi və nümunələri kifayət qədərdir.

Daxili auditoriya üçün döyüşkən, düşməne qan udduran, bir növ vurub-dağıdan obraz, dünya üçün döyüşsə də, bəşəri sevgiyə yaşayan, yeri gələndə düşmən olmasına baxmayaraq, ehtiyacı olan bir dinc sakini xilas edən, heyvanları, təbiəti qoruyan, incəsənət, mədəniyyət naminə çox şeydən, eləcə də öz təhlükəsizliyindən keçən Azərbaycan əsgəri, zabiti obrazı.

Nəzərə alsaq ki biz Qarabağ ermənilərinin bizimlə birgə yaşayışını qəbul etmişik, bizə belə obrazlar hava-su kimi lazım olacaq.

İndi bütün hissələr, düşüncələr isti başın, həyəcanlı qəlbin döyüntüləridir deyərək, fərqi deyilik. Elə etməliyik ki, on il sonra başımıza döyməyək və ya erməni kinolarına, əsərlərinə niyə uduzduq, bütün bunlar necə baş verdi deməyək.

Bundan sonrasını, sözün əsl anlamında, ədəbiyyat, incəsənət, kino müharibəsidir. Zətin

qalib gəlmiş dövlətlik, bu sahələrdə öz humanist görüntümüzlə də qalib gəlməyi bacarmalıyıq. Əsas döyüş meydanında qələbə idi ki, bu, mahiyyəti dəyişmir, istədiyimizə nail olmuşuq.

...İstər daxili, istərsə də dünya kütləsi üçün ideoloji xətləri dərhal müəyyənləşdirmək və əməli fəaliyyətə keçmək lazımdı. Burda isə əsas səngərlər ədəbiyyat-incəsənət və film sahəsidir.

Dünyanın bu baxımdan kifayət qədər incəsənət nümunələri var ki, insanın düşüncələrini dəyişdirməyə bəs edir.

Məsələn, adi "Pianoçu" filmindən kiçik fraqmentə toxunaq. Bütün soyqırımlarda, faciələrdə yada düşən, efirləri bəzəyən bir film. Yəhudi əzablarından bəhs etsə də, kiçik epizodlar alman zabiti vəhşi deyil-düşüncəsini yaradır. Ya da hamısı eyni deyil. Baxmayaraq ki, filmdə əsas qayə nasist vəhşiliyindən bəhs etmək, soyqırma məruz qalanların ağrı dolu həyatını gözlər önünə gətirməkdir. Amma kiçik epizod alman xalqı, ordusu, zabitləri haqqında formalaşmış fikirləri dağıda bilir. Onun incəsənət adamını qorumasını, geyimini, yeməyini ona verməsi...

Daxili auditoriya üçün əlavə bəhs edə-cəyəm, amma bu qeyddə bizə dünya bazarında lazım olan obrazdan danışdım.

Bütün bunları edərkən istər əsərlərdə, istərsə də filmlərdə dünyanı özünə güldür-məmək, pafosdan uzaq, gerçək və səmimi olmaq lazımdır ki, bu barədə də yetərinə gerçək obrazlar var.

Yadıma düşmüşkən, mövzuya uyğun olaraq bir hadisəni qeyd edirəm. Döyüşdən yeni çıxmış bir XTQ zabitini Hadrutun Tuğ kəndində gördüm. Evlərdə yiyəsiz qalmış toyuq-cücelərə dən aparıb töküdü:

"Heyvandılar, günahdı, ac qalmasın. Həm də onların ki milliyyəti yoxdu..." – deyirdi.

Bax belə, əzizlərim, gecikmək olmaz...

Nə qədər gec deyil, soyuq başla düşün-məliyik...

SƏN AZADSAN!

(Savaş qazisinin dilindən şeir)

Saçımda anamın xınası,
yolların ayaqlarımçün duası,
gözlərimdə hələ bizim olmayan uzaqlıq
deyir:

Sən azadsan!

Sən azadsan!

Ayaqlarım cığırlara yalvarır:
Qarabağ,
biz sənin övladınıq,
ilk dəfə gördüyün övladlar,
uzağa at ayaqlarımızdan
qoynunda gizlətdiyin minaları.

Füzuli, Cəbrayıl, Hadrut cəbhəsi...
Burda ulduzlarla deyil,
hər minamyot mərmisiylə sayırıq
yarım qalan ümidləri,
anaların göz yaşını.
Bir döyüşçü sevgilisinin
bətində ölən arzusunu.

Günlərdir danışmırıq.
bilirəm, narahatsan, ana,
bəlkə, gecələri ağlayıb,
şəklimlə ovunursan, ana.
Səni Füzulidən eşidirəm, ana,
səni Cəbrayıldan görürəm, ana,
sənə Şuşadan əl yelləyirəm, ana.

Formamda şəhid qardaşlarımın qanı,
gözlərimdə 44 gecənin yuxusuzluğu,
Qarabağ torpağıyla, palçığıyla
büsbütün vətənləşən bədənimiz
və
bizi gözləyən Azərbaycan
meydanlarda, ürəklərdə, gözləriylə hayqırır:
Sən azadsan!
Sən azadsan!

Fatimə Elçin qızı Həşimli - 2012-ci ildə doğulub. Hazırda 4-cü sinifdə oxuyur. Müxtəlif rəsm sərgilərində iştirak edib. Zəfər bayramına həsr olunmuş müsabiqədə Şuşa mövzusunda çəkdiyi şəkil ilk onluğa düşüb.